

Adély Provazníkové

Kompoziční a tematická výstavba textu povídek Júsufa Idríse

Povídky, novely a divadelní hry Júsufa Idríse ovlivnily nejen několik generací egyptských a arabských spisovatelů, ale i filmových a televizních tvůrců, kteří v jeho díle nalézali a nalézají inspiraci pro svou uměleckou tvorbu. Dílo J. Idríse je stále předmětem zájmu egyptské, arabské a západní literární kritiky, neboť jí poskytuje mnoho podnětů k teoretickým úvahám i aplikovanému výzkumu. Předkládaná bakalářská práce tak zapadá do kontextu současných badatelských záměrů věnovaných jednomu z nevýznamnějších egyptských a arabských prozaiků druhé poloviny 20. století.

Bakalářská práce je rozdělena do pěti kapitol (Východiska, Júsuf Idrís – život a dílo, 50. léta – realismus, 60. léta, Další vývoj tvorby), dále zahrnuje Úvod, Závěr a Seznam pramenů a sekundární literatury. Každou kapitolu uzavírá shrnutí dané problematiky; kapitoly pojednávající o literárním vývoji v 60. a 80. letech navíc obsahují detailní analýzu vybraných povídkových textů založenou na aplikaci Doleželovy teorie fikčních světů, jejíž základní principy vysvětluje Adéla Provazníková v první kapitole Východiska.

Tato teoretická část bakalářské práce podává přehledný a logicky strukturovaný výklad teorie fikčních světů. Vedle vlastností fikčních světů je zde vysvětlena extense a intense literárního díla na základě závěrů, k nimž dospěl Lubomír Doležel při studiu teorie G. Frega zaměřené na rozdíl mezi referencí a smyslem každé jednotky (tj. mezi orientací jazykového znaku směrem ke světu a smyslem literárního díla). A. Provazníková se v rámci úvahy o intensionální funkci nasycení a implicitnosti zamýšlí nad fikčním textem povídky a uvádí, že komplexnější textura s explicitní intenzí (románový text) nemusí být zárukou složitějšího nebo zajímavějšího světa narativního díla. Povídka je totiž žánr, od něhož se požaduje vyjádřit na malém prostoru hlubokou intenzí a vytvořit takový svět, který svou rozmanitostí a komplikovaností uspokojí estetické nároky čtenářů. Součástí této kapitoly je také charakteristika vývoje arabského povídkového žánru a realistických fikčních světů. Badatelka vychází především z hodnocení Sabry Hafeze a z teoretických závěrů Bohumila Fořta.

Kapitola zabývající se životem a dílem Júsufa Idríse předchází pojednání o autorově tvorbě v 50. letech, ilustrované třemi povídkami přeloženými do češtiny. Tato kapitola bakalářské práce se zaměřuje na problematiku výstavby fikčních světů, která odpovídá zásadám Idrísovy realistické metody, již S. Hafez označuje jako způsob vidění subjektu (tj. postavy zažívající rozčarování způsobené nesplnitelnými sny a plány) zvnějšku. K Idrísově realistické metodě neodmyslitelně patří užívání hovorové arabštiny v literárních textech.

Následující kapitola je věnována období 60. let vyznačujícím se odklonem od realistického vidění světa a příklonem k obecnějšímu a abstraktnějšímu vnímání skutečnosti (Kurpershoek). Významné místo mezi představiteli egyptské umělecké avantgardy a nového kritického myšlení zaujímá Edwár al-Charrát, jehož koncept „nové sensitivity“ podstatně ovlivnil tvorbu J. Idríse. Tuto uměleckou etapu ilustrují povídky ze sbírky *an-Naddáha* (1969), v níž převažuje symbolicko-alegorické zpracování témat, jakými jsou láska, sex, vztah k autoritám nebo rozpad tradičních sociálních vztahů.

Další vývoj tvorby je název kapitoly, v níž A. Provazníková analyzuje dopad tzv. infitáhu na egyptskou kulturu 70. let a na Idrísovo dílo v kontextu společensko-politického vývoje Egypta 80. let.

Povídky ze sbírky *Uqtulhá* (1982) jsou dokladem autorova hledání nových technik a kompozičních postupů (proud vědomí, vnitřní monolog). Jádrem této kapitoly je detailní textová analýza dvou povídek, *Mashúq al-hams* (ze sbírky *an-Naddáha*) a *Uqtulhá* (ze stejnojmenné sbírky), přinášející srovnání jejich fikčních světů. Fikční světy J. Idrise se v 80. letech stávají komplikovanějšími a méně přehlednými. Postavy se pohybují v ohraničených či uzavřených prostorech a používají vyšší jazykový styl. Základní tematická struktura děl však zůstává téměř nezměněna a podobně jako část tvorby z 50. a 60. let vyznívá řada povídkových textů z tohoto období satiricky či absurdně.

V Závěru shrnuje badatelka výsledky hledání fikčních světů J. Idrise v kontextu vývoje moderní egyptské a arabské povídky. Výstižně charakterizuje tento žánr, když říká, že od svého vzniku prošel mnoha změnami v kompoziční či tematické výstavbě. Také autoři prošli dlouhou cestou od idealistického realismu přes kritický realismus až k moderním literárním experimentům. Idris využíval specifických tvůrčích postupů a vždy dodržoval implicitní smlouvu se svými čtenáři, kteří právě díky ní mohli poznat aktuální stav autorova reálného či fikčního světa.

Hodnocení

Bakalářská práce **Adély Provazníkové** *Kompoziční a tematická výstavba textu povídek Júsufa Idrise* je ukázkou příkladného uplatnění literárně teoretických zásad v rámci sémanticko-tematické analýzy literárního díla. Představuje hodnotnou původní studii, která vychází ze znalosti reprezentativního souboru pramenů a odborné literatury a je dokladem autorčiny badatelské erudice. Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení známkou „výborně“.

V Praze, 31. 8. 2015

Doc. PhDr. František Ondráš, PhD.,
vedoucí práce